

Fotografera fåglar – del 3

Intresset för fågelfotografering har blivit stort och allt fler fågelskådare börjar fotografera fåglar. Denna tredje artikel handlar om bildbehandling i Lightroom.

Jag använder mig av programvaran Lightroom Classic och har den svenska installationen för PC.

Jag sparar mina bilder på en extern hårddisk, och gör en backup av denna på externa hårddiskar och i en molnbackuptjänst.

Det viktiga är att ha någon slags backup i händelse av åsknedslag i datorn, brand, stöld eller hårddiskkrasch.

Text & foton: Mikael Arinder

Importera bilder

Jag ansluter en kortläsare för kamerans minneskort när jag importerar bilder till datorn. Det går snabbare än att importera bilderna från sladdansluten kamera.

Starta Lightroom och klicka på *Arkiv/Importera foton och video*. När importfönstret öppnas, markera minneskortets mapp i rutan *Källa* (vänstra sidan) och markera de bilder du vill importera, lämpligen bara *Nya foton*. I fönstrets översta del, välj *Kopiera* (originalbilderna ligger då kvar på minneskortet). I högra sidan av fönstret finns rutan *Mål*. Överst i den, välj *Organisera efter datum*, och lite längre ned klicka på hårddisken där bilderna ska lagras. När du sedan klickar på *Importera*-knappen längst ner till höger så skapas kopior av minneskortets bilder på hårddisken. Samtidigt så "lär sig" Lightroom att bilderna finns och var de ligger. Programmet lägger till bilderna i sin Katalog (databas). Det kan vara klokt att gå in under *Redigera/Kataloginställningar* och ställa in att katalogen ska säkerhetskopieras automatiskt med viss regelbundenhet. Om Lightroom en dag inte kan läsa in katalogen för att katalogfilen "kraschat" så

kan du i stället använda sig av den senast säkerhetskopierade katalogen.

Efter bildimport så formaterar jag minneskortet i kameran (från kamerans meny) varvid alla bilder och mappar på kortet raderas på en gång.

Märk bilderna med nyckelord

Lightroom har åtta moduler: *Bibliotek*, *Framkalla*, *Karta*, *Bok*, *Bildspel*, *Skriv ut*, *Webb* samt *molnet*. Gå in i modulen *Bibliotek* och skriv bokstaven G så att du hamnar i vyn *Stödrastervisning*.

Nyckelord gör bilderna lätta att hitta i Lightroom. Du anger själv de nyckelord du vill använda. Jag nyckelordsmärker mina bilder med artnamn och plats. För att lägga till nyckelord, markera de bilder du vill indexera med ett visst nyckelord genom att klicka på dem. Klicka i rutan *Använda nyckelord* (till höger i fönstret), och fyll i de nyckelord du vill ge bilderna, sätt ett kommatecken mellan varje ord.

För att söka efter bilder som har ett visst nyckelord, t ex göktyta, gå in under *Bibliotek/Sök*, skriv in nyckelordet och klicka *Return*. Då visas blixtnabbt alla bilder i katalogen som indexerats med detta nyckelord.

Radera dåliga bilder

Gå in i modulen *Bibliotek* och skriv bokstaven E så att du hamnar i vyn *Luppvisning*. Gå igenom bild för bild med hjälp av piltangenterna. Ge bilderna betyg (1 till 5) och/eller färgetikett (6 till 9, koder för olika färgetiketter). Du väljer själv om och hur du vill använda dig av detta. Jag ger bilder som ska raderas en 1:a i betyg. Har jag tid och lust så sätter jag betyg 3, 4 eller 5 på de lite bättre bilderna. För att kunna bedöma vilka bilder som är allra skarpast i en serie så klickar jag på fågelns öga. Bilden zoomas då in mot fågelns öga. Uppe till vänster i rutan *Överblick* väljer man inzoomningsgraden, låt den stå på 100 %. Sedan kan jag bläddra från bild till bild med piltangenterna och noggrant granska vilken bild som har den där lilla extra skärpan, de får betyget 5. Ibland får man flytta motivet för att få ögat i bild, det gör man genom att klicka i bilden och samtidigt dra musen åt något håll.

För att radera alla bilder som du gett betyget 1, gå längst ner i fönstret under bildens högerkant, där finns fem stjärnor. Klicka på stjärnan längst till vänster, klicka sedan till vänster om den stjärnan och välj *Klassificeringen är lika med*. Nu visas alla bilder du gett betyget 1. Markera alla dessa, högerklicka, välj *Ta bort foto...*, och klicka på *Ta bort från disk*. Då raderas de från hårddisken. På samma sätt kan man filtrera fram alla som exempelvis fått betyget 5 genom att klicka på stjärnan längst till höger. Man kan välja *Klassificeringen är större än eller lika med* och klicka på t.ex. stjärnan i mitten. Då filtreras alla bilder som fått tre stjärnor eller fler.

Om jag har exempelvis har fotograferat vadare av olika arter och arterna kommer om vartannat när jag bläddrar, så kan det vara drygt att ange artnyckelord bild för bild. Då använder jag mig av färgetiket-

terna för de vanligaste arterna i serien. Jag ger en art betyget (etiketten) 6, en annan art 7, en tredje 8 och en fjärde 9. De indexeras då med olika färgetiketter. För att göra detta, skriv bokstaven G så att du hamnar i vyn *Stödrastervisning*, gå längst ner i mitten av fönstret, klicka till höger om *Sortera:* och välj *Etikettfärg*. Det är sedan lätt att markera alla bilder med röd färgetikett och ge dem exempelvis nyckelordet kärnsnäppa.

Bildbehandling i Lightroom

Gå in i modulen *Framkalla*. I nedre delen av fönstret visas ett bildband från den folder du tidigare markerat i modulen *Bibliotek*. Skriv bokstaven D för att hamna i *Luppvy*. I rutan *Överblick* uppe till vänster, välj *Anpassa*, varvid bilden fyller ut fönstret. Bläddra mellan bilderna i bildbandet med hjälp av piltangenterna tills du kommer till en bild som du vill redigera för att sedan använda bilden i något sammanhang – exempelvis lägga ut den på Facebook, skapa en bildvisning, printa den, eller skicka den för publicering i årsboken *Fåglar i Skåne*. Fotograferar du i RAW-format är det nödvändigt att bildbehandla och exportera (i jpeg-format) alla bilder som du vill använda till något. Fotograferar du i jpeg-format kan bildbehandlingen förbättra bilden på olika sätt. Bildbehandlingen förändrar inte originalbilden på din hårddisk. I stället resulterar din bildbehandling i att du genererar en kopia av originalbilden. Samtidigt sparas dina bildbehandlingsinställningar för just den bilden i Lightrooms katalog (databas). När du öppnar Lightroom en annan gång och söker upp bilden igen så finns dina bildbehandlingsinställningar redan på plats. Men du kan också ta bort inställningarna och göra om redigeringen från början. Jag brukar använda följande arbetsflöde när jag redigerar en bild.

Förbättra stinget och musten i bilden

I högra delen av fönstret visas rutan *Grundläggande*.

1. Drag i reglaget *Temperatur* tills bilden känns rätt. Reglaget *Färgton* rör jag nästan aldrig.
2. Drag i reglaget *Exponering* tills fågeln ser rättexponerad ut.
3. Ibland vill man ljusa upp skuggiga delar av fågeln. Dra då reglaget *Skuggor* åt höger tills du är nöjd. Men ta inte i för mycket, för då blir bilden platt och konstig.
4. Håll nere Alt-tangenten och drag i reglaget *Vita* (bilden blir nu helsvart) tills det precis börjar dyka upp vita (eller färgade) detaljer i bilden. Nu är de ljusaste delarna av bilden kritvita.

För rejält överexponerade (för ljusa) bilder så är partier av bilden vit från början, och trots att man drar reglaget så långt åt vänster man kan så när man aldrig en punkt där det nätt och jämnt blir enstaka vita partier. Då får man istället först dra reglaget *Högdagrar* (med Alt-tangenten nedtryckt) åt vänster och sedan justera med reglaget *Vita* tills man når önskat resultat.

5. Håll nere Alt-tangenten och drag i reglaget *Svårta* (bilden blir kritvit) tills det precis börjar dyka upp svarta detaljer i bilden. Nu är de mörkaste delarna av bilden kolsvarta.

Gå längre ner till rutan *Tonkurva*. Detta är ett mycket bättre verktyg än reglaget *Kontrast* för att finjustera bildens tonomfång. Genom bra justeringar här så kan bilden få det där lilla extra.

6. Överst i rutan står det *Justera*: följt av fem symboler. Se till att symbolen längst till vänster är i-klickad (den ser ut som ett S på en bakgrund av en grå cirkel). Längre ned finns fyra reglage: *Högdagrar*, *Ljus*, *Mörker* och *Skuggor*. Justera (försiktigt) reglagen tills du får önskat resultat.

För bilder tagna av en solbelyst fågel resulterar det ofta i att jag dragit ner *Ljus*, dragit upp *Mörker*, samt försiktigt dragit ner både *Högdagrar* och *Skuggor*.

För bilder tagna av en fågel i skugga eller i mulet väder så får jag fram en fyligare bild med fin svårta i skuggorna om jag drar ner *Skuggor* en del (förutom justeringar av de övriga reglagen).

För bilder på fåglar i grenverk eller flygande med vit himmel i bakgrunden kan det ofta ge bra resultat om jag drar ned *Högdagrar* en del (förutom justeringar av de övriga reglagen).

7. Gå upp igen till rutan *Grundläggande*, och avsnittet *Närvaro* längst ner i denna. Här finns fem reglage: *Textur*, *Klarhet*, *Ta bort dis*, *Lyster* och *Mättnad*.

Textur använder jag sällan, men den påverkar kontrasten i små detaljer, alltså en slags grov skärpeförbättring.

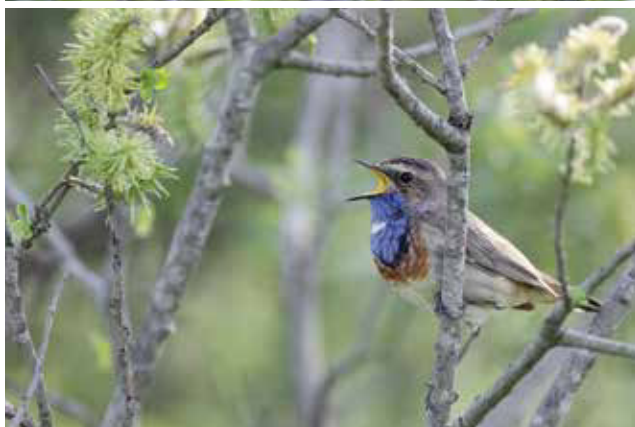
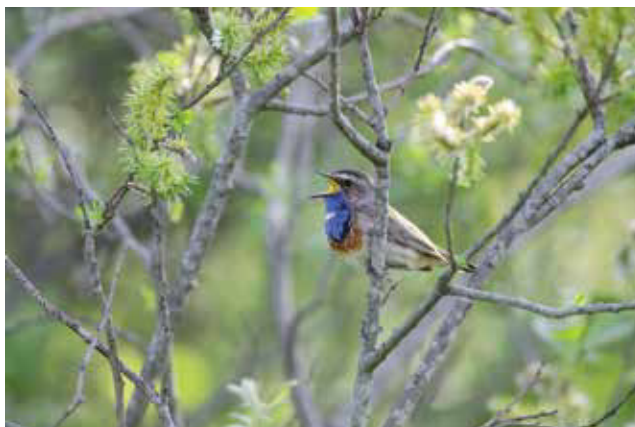
Klarhet påverkar kontrasten i mellantonen. En försiktig petning åt höger kan förbättra fågelbilder, men jag använder det inte så ofta.

Ta bort dis förbättrar effektivt kontrasten i fågelbilder tagna i dis eller lätt dimma. Drag i så fall reglaget åt höger.

8. Reglagen *Lyster* och *Mättnad* styr färgmättnaden, men överdriven användning ger bilder med onaturliga färger. Jag drar ofta *Lyster* lite åt höger (5–30) för att förbättra färger som inte har så hög färgmättnad, t.ex. grönska och blå himmel.

Mättnad kan å andra sidan piffa till rödbruna och gula fjäderdräktfärger, drag åt höger (2–12) med försiktighet.

Om du är mån om att de bilder du redigerar får korrekta färger så bör du kalibrera din datorskärm. Jag använder mig av en Datacolor SpyderX Pro skärmmalibrator, en lös möjäng man använder tillsammans med en programvara. Man kan dela en sådan mellan flera datorer.

Exempel på bildbehandling. Överst visas en obehandlad originalbild i RAW-format av vitstjärnig blåhake. I mitten visas resultatet av bildbehandling enligt steg 1-8, varvid stinget och musten förbättrats. Nederst visas slutresultatet efter brusreduktion med Topaz DeNoise AI och skärpning enligt steg a-f och beskärning enligt steg 19.

Gör himlen mörkare blå

Gå ner till rutan *NML/Färg*

- Om du vill göra himlen på exempelvis en flyktbild av en rovfågel lite mörkare blå, klicka på *Luminans* överst i *NML/Färg*-rutan, och dra reglaget *Blå* till vänster tills du är nöjd (alla blå partier blir mörkare). Komplettera eventuellt med att klicka på *Mättnad* överst i *NML/Färg*-rutan, och dra reglaget *Blå* åt höger tills du är nöjd (alla blå nyanser blir nu mer mättade). Undvik allt för stora justeringar eftersom de kan ge konstiga effekter.
- Om du vill dämpa intensivt gulgrön grönska på exempelvis en bild av en trädgårdssångare i bladverk för att fågeln ska framträda bättre, klicka på *Mättnad* överst i *NML/Färg*-rutan, och dra reglaget *Grön* lite åt vänster, och dra även reglaget *Gul* lite åt vänster tills du är nöjd (alla gula och gröna nyanser blir

Bild av fiskgjuse före, respektive efter bildbehandling enligt steg 9 för att göra himlen lite mörkare blå.

nu mattare). Detta bör inte göras på bilder av arter som är gula eller gröna, t ex lövsångare, för då tappar även fågeln i färgmättnad.

Gå högst upp ovanför rutan *Grundläggande* och klicka på plåstersymbolen. Här får du möjlighet att ta bort eventuella mörka sensorfläckar som brukar vara störande på exempelvis flyktbilder av rovfåglar.

- Överst i rutan till höger om *Läge*: klicka på plåstersymbolen. Drag i reglaget *Storlek* tills penselstorleken är lagom stor för att måla över fläcken. Klicka sedan på de sensorfläckar du ser. Lightroom gör ersättningar från andra ytor i bilden.

Skärpning

Nu är det dags att grundskärpa bilden (den slutskärps sedan i samband med export, se 21 nedan).

- Uppe till vänster i rutan *Överblick*, välj inzoomningsgrad 100%. Klicka sedan i bilden och dra samtidigt musen tills fågelns huvud hamnar mitt i bild. Det är mycket viktigt att INTE göra skärpningen i det utzoomade helbildsläget *Anpassa*, för då ser man inte i detalj hur skärpningen blir.

- På högersidan i fönstret, gå ner till rutan *Detalj* och sektionen *Skärpa*.

Dra reglaget *Mängd* till ett värde mellan 70–100 som ger snygg skärpa på bilder i RAW-format. Använd lägre värden för bilder i jpeg-format. Finns det ett vitt blänk i ögat så ska detta bli skarpt och fågelns dräktdetaljer ska bli skarpa. Men dra inte reglaget onödigt långt åt höger för då blir bilden fult grynigt skarp.

- Dra reglaget *Radie* till något mellan 0,7–1,0 (använd lägre värden för bilder i jpeg-format). Detta sätter radien på skärpningsradien, dvs. hur grov eller fin skärpan upplevs. Är bilden inte knivskarp kan ett högre värde behövas.

- Ta sedan bort skärpningen i alla sud-

diga partier i bilden genom att dra reglaget *Maskning* till något mellan 20–40, så att skärpningskornigheten försvinner från oskarpa partier medan fågeln fortfarande är skarp. Håll nere Alt-tangenten samtidigt för att se vilka delar av bilden som maskas bort från skärpningen, de visas i svart.

16. Jag rör aldrig reglaget *Detalj*.

17. Är bilden tagen vid ett högt ISO-tal kan bilden upplevas som grynig/brusig. För att reducera bruset, titta på bilden i inzoomningsgrad 100%, gå ner till sektionen *Manuell brusreducering* och dra reglaget *Luminans* tills bruset försvunnit, men bilden fortfarande är skarp, oftast ett värde på 15–30.

Jag använder programmet Topaz De-Noise AI för brusreduktion, och då blir arbetsflödet annorlunda, se nedan.

Beskärning

Gå högst upp ovanför rutan *Grundläggande* och klicka på beskärningssymbolen (en kvadrat med ett par krökta pilar utanför hörnen)

18. Föreställer bilden en simmande and eller en havssula med sned horisontlinje så behöver ofta bilden rätas upp (roteras) något. Klicka på vattenpassymbolen till vänster om orden *Räta upp*. Klicka på horisontlinjen till vänster i bilden och drag med musen längs med horisontlin-

jen till långt till höger i bilden, och släpp musknappen. Bilden roteras nu automatiskt, klicka *Return* på tangentbordet.

19. För att beskära bilden, klicka åter på beskärningssymbolen. Till vänster om hänglåssymbolen, klicka på ordet *Original*. Välj antingen en av de bildproportioner som Lightroom föreslår, t.ex. 1 x 1 som passar till Instagram, eller *Ange egen*, eller *Som fotograferat*. Klicka på något av bildens hörn och drag musen inåt bildens mitt. Gör eventuellt om med något annat av hörnen tills bilden beskurets i din smak. Flytta fågeln genom att klicka mitt i bilden och flytta fågeln i den beskurna ytan. Överväg att inte ha fågeln i mitten utan en tredjedel från höger eller vänster i bilden. Då upplevs ofta bilden som harmonisk. Om fågeln tittar åt vänster på bilden, placera den i bildens högra del så blir bilden mer balanserad. Och omvänt, förstås. Bilder på flygande fåglar känns ofta bättre om fågeln flyger åt höger än åt vänster, det blir mer fart i bilden. En bild av en sittande fågel kan upplevas annorlunda om bilden spegelvänds. Prova att spegelvända dina bilder (i menyn: *Foto\ Vänd vågrätt*) och se ifall de blir bättre eller sämre.

Exportera den redigerade bilden

Trots att du har gjort en massa redigeringsmanövrar så är originalbildfilen opå-

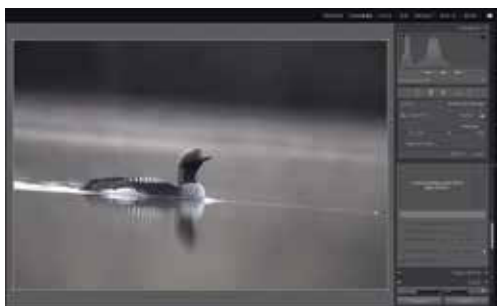

Bild av storlom före, respektive efter, bildbehandling enligt steg 18 för att rätta upp en sned vattenlinje. På bilden till vänster syns den vita linje som dragits ut med vattenpassverktyget längs med vattenlinjen.

verkad. För att skapa redigerade bilder så måste de *exporteras*. Man kan exportera samma bild i flera olika upplösningar, t.ex. för printning och för web med några få knapptryckningar.

20. Högerklicka på bilden och välj *Exportera*.

21. Nu öppnas ett nytt fönster. I högerdelen av fönstret gör man olika val. Så här ser mina val ut för bilder till hemsida och Facebook:

Exportera till: Speciell mapp. Mapp: C:\users\Mikael\OneDrive\Bilder\Saved pictures\Hemsida.

Filinställningar: jpeg, sRGB, Begränsa filstorleken till 1000k.

Ange storlek på bild: Anpassa lång kant

2048 px, Förstora inte, Upplösning 72 pixlar per tum.

Skärpa för: Skärm.

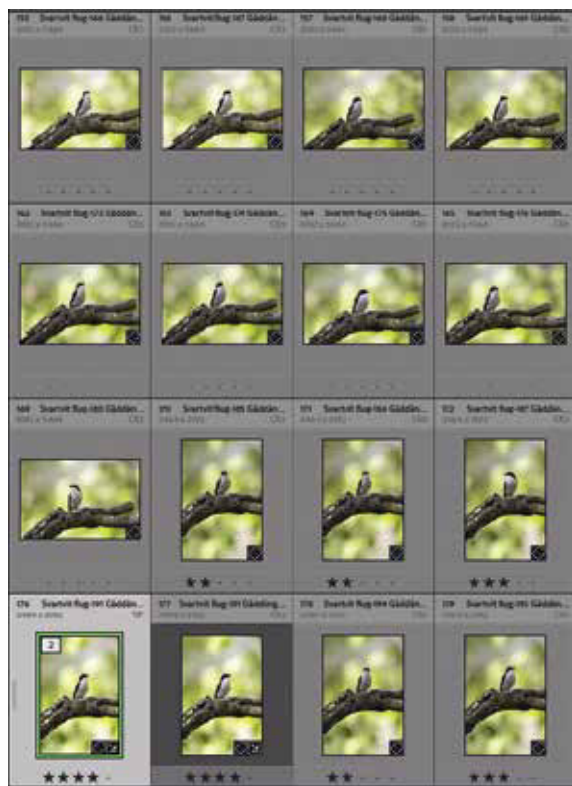
22. Man kan skapa egna förval och spara dem med knappen *Lägg till nere till vänster*. Något av förvalen kan sedan väljas när man högerklickar på bilden.

23. Klicka slutligen på *Exportera* nere till höger.

Batchprocessning snabbar upp

När du redigerat en bild färdigt så kan du tillämpa samma framkallningsinställningar på en hel grupp likadana bilder i ett nafs. Skriv bokstaven G för att hamna i *Stödrastervisning*. Markera den redigerade bilden du vill utgå ifrån, högerklicka och välj *Framkallningsinställningar\Kopiera inställningar...* Markera sedan alla de bilder som du vill tillämpa inställningarna på, håll nere shift-tangenten för att markera många bilder i rad. Högerklicka sedan på en av de markerade bilderna och välj *Framkallningsinställningar\Klistra in inställningar*.

På samma sätt kan du markera många bilder, högerklicka på en av dem och välja *Exportera*, så exporteras alla på en gång.

Med batchprocessning kan man kopiera framkallningsinställningar från en bild och tillämpa dem på en hel grupp likadana bilder med bara ett par klick.

Brusreduktion med Topaz DeNoise AI

Jag använder ofta programmet Topaz DeNoise AI både för brusreduktion och för att "tvätta" bilderna. Jag upplever att bilderna blir klara och krispiga. Jag har köpt en licens av programmet och installerat det som en plugin till Lightroom. Med Topaz DeNoise AI blir arbetsflödet annorlunda, se nedan.

a) Efter steg 1. *Temperatur* (se ovan), gå ner till rutan *Detalj* och sektionen *Skärpa*, drag ned reglaget *Mängd* till noll. I sektionen

Brusreducering, drag ned reglaget *Luminans* till noll.

b) Beskär inte bilden i detta skede.

c) I menyn, välj *Foto\Redigera i\Redigera* i Topaz DeNoise AI. I dialogrutan som dyker upp, välj *Redigera en kopia med Lightroom-justeringar* och se till att följande val är inställda i fältet *Kopiera filalternativ*: TIFF, ProPhoto RGB, 16,

Utsnitt av en bild av Cape May Warbler tagen i dåligt ljus vid 25 600 ISO. Höga ISO-tal ger tyvärr brusiga bilder. Överst visas en bild efter bildbehandling enligt steg 1-8 följt av skärpning enligt steg 12-15 utan brusreduktion. Nederst visas en bild efter brusreduktion i Topaz DeNoise AI och skärpning enligt steg a-f (ovan) följt av bildbehandling enligt steg 1-8.

300, Inga. Klicka sedan på knappen *Redigera*. En tif-filkopia skapas nu av bilden och den öppnas i Topaz DeNoise AI.

d) I Topaz DeNoise AI visar jag bilden i 100 % i *Single view* (inställningar högst upp) i fönstret.

Rutan *AI model* överst till höger har jag aktiverat så att knappen till höger blir gul. Oftast väljs då automatiskt brusreduceringsmodellen *Standard*, men ibland väljs *Severe Noise*. Längre ner står det *Model preferences*, denna har jag också aktiverat så att knappen till höger blir gul.

e) Bilden blir ofta jättefin, men ofta provar jag att dra ner reglaget *Remove noise* lite grann jämfört med modellens förslag. Om programmet föreslår *Severe Noise* så brukar jag titta hur resultatet blir och jämför sedan med hur resultatet blir med *Standard* eller *Clear*. Tillämpa den modell som ger bäst resultat genom att klicka på knappen *Apply*. Nu tar det en liten stund innan bilden är processad och åter öppnas i Lightroom.

f) Fortsätt enligt steg 2. *Exponering* (se ovan). Men senare, vid skärpningen i punkt 13-16, dra reglaget *Mängd* till ett värde kring 20-35 och *Radie* till ca 0,6.

Lär dig mer

Vill du lära dig mer om bildredigering i Lightroom Classic så rekommenderas Moderskeppets onlinekurser, t.ex. "Lightroom Classic från början".

Läs mer på www.moderskeppet.se.

Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com